

HVILSTA HERRGÅRD

är ett av de hundratals säterier, herrgårdar eller herresäten, som finns utspridda över Sörmland och dess bördiga jordlandskap.

Den är Eskilstunas om inte vackraste byggnad så åtminstone den ståtligaste. Mittendelen av byggnaden är uppförd i klassisk karolinerstil. Man kan tydligt se hur den delen skiljer sig från de två tillbyggda flyglarna från år 1850. Mittendelen kommer till stor del att upptas av lägenheten nr 4 nu efter ombyggnaden. Den sträcker sig igenom hela huset och är den enda som helt igenom är 1700-tal med en balkong (tillkommen på 1800-talet) mot framsidan och en terrass på undre planet, som vetter mot baksidan och ån. I övre våningen består golvet av 30 cm breda furuplankor. Det är svindlande att tänka sig att dessa plankor kommer från ett träd, som slagit rot någon gång i mitten av 1600 -talet.

Många av dessa gårdar gavs som förläning av kungen, i första hand till adeln, om man ansåg att den gjort sig förtjänt av ett erkännande eller som belöning för framstående insatser i krig. Hvilsta var just ett sådant säteri, som gavs till greve Gustaf Cronhielm som erkännande för hans tjänst hos kung Karl XII. Kanslipresidenten Gustaf Cronhielm var en av rikets mest framstående personligheter, bl.a. var han en av kungens närmaste förtrogna och deltog i kretsen av de lärda män som stått för hans gedigna uppfostran.

När herrgården byggdes av Cronhielm under första delen av 1700-talet bestod den endast av mittendelen och var alltså ganska blygsam till sitt omfång. Den var ett utsökt exempel på dåtidens s.k. karolinerstil och hade säkert kommit att låta tala om sig för sin skönhet, om inte de tillbyggda flyglarna tillkommit senare. Två äldre flyglar placerade på baksidan av herrgården daterar sig från tiden långt före Cronhielms projekt. Dessa var uttjänta och revs, en hade brunnit. Dessa flyglar måste ha hört samman med en ännu äldre byggnad, vars placering och utseende vi inte vet så mycket om.

De nuvarande flyglarna, som vi ser dom idag, byggdes av baron Knut Sperling Lejonhufvud ca år 1850 och framstår som betydligt modernare, om man nu kan tala om modernitet i sammanhanget. Dessa flyglar är ritade av arkitekten A T Gellerstedt, hans namn nämns oförtjänt sällan i samband med Hvilsta. Denne man var förutom arkitekt även medlem av Svenska Akademien och riksdagsman. Han var en framstående poet och akvarellmålare. Det lilla huset mitt emot herrgården kallat Wrangelstorp ritades också av Gellerstedt.

Gustaf Cronhielm var inte bara en av rikets mer framstående män, han var också mycket rik. Han ägde, förutom Hvilsta, en stor egendom i Västergötland och en liknande i Uppland, Flosta säteri. En större fastighet på Drottninggatan i Stockholm ingick också i hans samling gårdar och där bodde han när utövade sitt ämbete, men han föredrog att tillbringa sin lediga tid på Hvilsta, där också hans många barn föddes.

Anekdoten berättar att när Cronhielm låg på sitt yttersta i sitt hus på Drottninggatan sammankallade han sina manliga arvingar (kvinnor räknades inte som sådana) för att läsa upp sitt testamente och även beskriva var han gömt sina pengar. Gustaf litade inte på bankerna, han hade därför en mycket anseelig hop med franska dukater i rent guld. Sorgligt nog försämrades Gustafs tillstånd hastigt och han gick bort utan att någon av hans söner hunnit fram till faderns dödsbädd. Säggen säger också att guldsporten troligen gömts på Hvilsta, eftersom han mestadels vistades där.

Förr i världen låg herrgårdarna ofta långt ifrån städerna. Hvilsta utgör ett undantag från den regeln. Idag har den moderna bebyggelsen spridit sig långt bortom herrgårdens gränser och den har kommit att bilda en fridfull oas där den ligger i en ostörd lummig park av gamla lindar, omfluten av ån, som sakta rinner förbi dess knutar. När solen skiner reflekteras himmelsljuset in genom herrgårdens fönster och ger en säregen dager åt interiören.

På ägarlängden, som finns uppsatt i entrén, kan man följa de olika ätterna, som ägt herrgården.

Här finns många kända Sörmlandsnamn - Cronhielm, von Döbeln, von Köhler, Kurck, von Siegroth (han ägde samtidigt Lagersberg) med flera. På senare tid har upptäckts att Kurck var mer aktiv i mordet på Gustaf III än man tidigare visste - kanske Anckarström var oskyldig? Många av dessa familjer kom att äga, inte bara Hvilsta, utan andra slott och herresäten genom arv och giftermål. Så slutligen år 2011 har Hvilsta "mött sitt öde" genom att omformas till flerfamiljshus. Cronhielm vänder sig i sin grav.

Det är ju inte allom givet idag att kunna bo och underhålla ett hus på ca 1000 kvm, men de med sju unika bostadsrätter som Mälarvåningar presenterat kan vi åtminstone låta en handfull människor med sinne för traditioner få ta del av ett herrgårdsliv, som sedan många år försvunnit. Var kan man finna en bostad där man kan gå ut i sin morgonrock för att hämta tidningen, inandas den friska, litet fuktiga morgonbrisen, som

skingrar de lätta dimmor, som ligger över ån och man behöver inte mycket tur för att få höra näktergalen i söder. Man kan också tänka sig att kanske just i den del av Hvilsta, som du äger, har någon av epokens konungar haft sitt sovrum, när han varit på besök på Hvilsta Herrgård. För den som söker ett boende med den klass och tradition som genomsyrar den snart 300-åriga herrgårdsbyggnaden är Hvilsta ett val, som bara kan förunnas ett fåtal.

Huset genomgår en total renovering utan att något guld hittats inmurat någonstans. Däremot är trädgården utforskad och det står därför fritt för en framtida ägare av en lägenhet i herrgården att själv ge sig ut på skattjakt längs åkanten, naturligtvis med övriga bostadsrättsägares medgivande. Man kan på så sätt säga att den som köper en lägenhet på Hvilsta får chansen att spela med i ett formidabelt guldloteri.

Torsö den 16 augusti 2011
Björn Sandefeldt

Tidigare ägare till Hvilsta Herrgård
och som nu återvänder till herrgården (lgh nr 1)